

A létezni akaró anyag hívása

Blaise Simon zománcművészeti életművéről

■ Az elmúlt ötven év hazai zománcművészetének egyik fő jellegzetessége, hogy története folyamatos határlépések mentén, a műfaj és a technika iparművészeti eredete, hagyományai és napjaink aktuális képzőművészeti törekvései közötti feszültséggel teli kapcsolat mentén zajlott. (Természetesen ez a megállapítás minden, a *Magyar Iparművészet*ben megjelenő műfajra érvényes valamilyen mértékben.) Blaise Simon életművének zománcművészethez kapcsolódó része is elsősorban a festészettel, másodsorban pedig a szobrászattal mutat folyamatos kölcsönhatást. A kortárs magyar zománcművészet egyik legprogresszívebb

alkotóját tisztelhetjük benne az 1960-as évek óta, aki emellett még számos más műfajban letette a névjegyét.

A művész, akkor még mint Simon Balázs, 1938. március 16-án született Budapesten. Apja Simon Andor, a fiatalon a *Ma* köréhez tartozó, de a *Nyugat*ban is publikáló költő. Anyja Móricz Gyöngyi, könyvkötő és műfordító, Móricz Zsigmond leánya. Nyilvánvalóan meghatározó volt egy mindenre fogékony gyermek számára az a művészetekkel, „különös” emberekkel és gondolatokkal terhes környezet, mely budapesti otthonukban, de mindenekelőtt a leányfalui

Fotó: Blaise Simon

Blaise Simon:
Zománcrelief /
Blaise Simon:
Enamel relief
[cca. 1971–1972]
domborított,
zománcozott vörösréz
/ embossed, enamelled
copper [20x26 cm]

Blaise Simon:
Cubitra (Árnyékok) /
Blaise Simon:
Cubitra (Shadows)
 [1999] zománcozott
 acéllemez / enameled
 steel plate
 [40x40 cm]

Fotó: Blaise Simon

zett párhuzamos kiállítást rendeztek a főiskola KISZ-klubjában, melynek következtében valóban távozniuk kellett. Jellemző a hatvanas évek magyarországi művészetpolitikájára, hogy néhány hónappal később Simon már tagja lehetett a F fiatal Művészek Stúdiójának, sőt ugyanazokkal a nonkonformista olajképekkel nem sokkal később három állami ösztöndíjat is elnyert. 1962–1966 között számos utazást tett Kelet- és Nyugat-Európában, a Szovjetuniótól Olaszországig, melyek nagy hatással voltak rá.

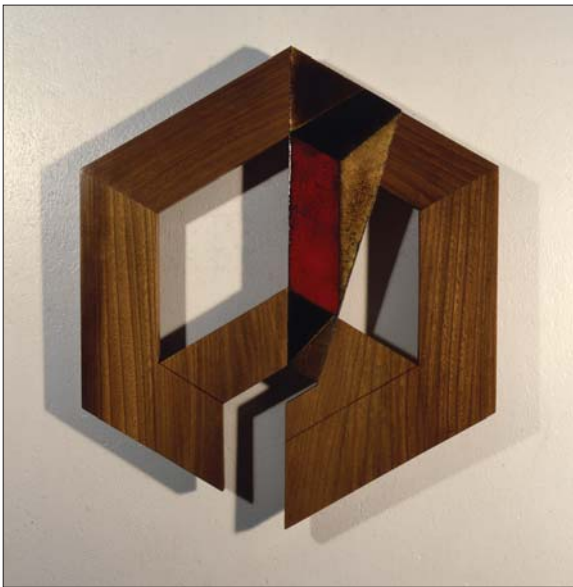
A zománcművészetrel is ebben az időszakban ismerkedett meg. 1963–1966 között ugyanis többször is a kecskeméti művésztelep (Alkotóház) lakója volt, s itt többekkel – ekkortájt Stefániay Edittel és Kátai Mihállyal – együtt lehetősége nyílt arra, hogy a Lampart Zománcipari Művek gyárában megismerkedhesen egy számára akkor még teljesen új anyaggal. Simon egy stabilabb, ragyogóbb festészeti alapanyagot keresett ekkor, tulajdonképpen célja az olajfestészet

Móricz-villában körülvette. „Gyermekkoromban a szüleim megkérdezték, körülbelül tizennégy éves koromban, fiam, milyen mesterséget szeretnél folytatni, hogyba felnőtt leszel. Erre a válaszom az volt, hogy szabad szeretnék lenni. A szüleim azt mondták, hogy ilyen mesterség nem létezik.”¹ A szabadság fogalmát azonban ő a festészethez kapcsolta, így 1952-től a fővárosi művészeti gimnáziumban, majd 1956-tól a budapesti Képzőművészeti Főiskola festő szakán folytatott tanulmányokat. Az utóbbit végül a forradalom utáni kényszerű szünet után, 1958-ban kezdhette el újra Fónyi Géza növendékéként. Bár Barscay Jenő anatómiaórái mély nyomot hagytak benne (rajzaival később a párizsi akadémián is találkozott), a főiskola légköre fullasztóan hatott rá. „Az 1962/63-as tanévben öten – Bak Imre, Deim Pál, Galambos Tamás, Nádler István és én – elhatároztuk, hogy megmenekülünk a 6. éves diplomaévtől. Nem akarunk még egy évet elvesztegetni az akadémiai stúdiumokra, inkább alkotni vágyunk. Kerültük a főiskolát, de a nyugati festészeti kultúrát követtük. [...] Visszatértünk a két világháború közötti modern magyar festészethez, s el kívántunk térni a hivatalos szocialista realizmustól. [...] Célunk a magyar művészet világszínvonalhoz való kapcsolódása volt.”² Simonék a tanév végén egy úgyneve-

Fotó: Balányi Károly

→
Blaise Simon:
Metamorfózis /
Blaise Simon:
Metamorphosis
 [cca. 2002]
 zománcozott acéllemez
 / enameled steel plate
 [100x80 cm]

művészet. A genfiek „didaktikus” hagyományaival szemben a fiatal Simon a kecskeméti kísérletezős módszerét alkalmazta, s az ebből fakadó eredmények igencsak meglepték a svájci közönséget. Jellemző momentum, hogy a genfi művészeti főiskola egyik tanára különösen a repesztéses zománccelület eljárása iránt érdeklődött élénken.

Mindeközben a művész politikai menedékkjogot kért és kapott Franciaországtól, s Párizs agglomerációjában telepedett le. Az emigráció okai között nemcsak az akkori magyarországi politikai helyzet s a korlátozott szabadságú művészeti élet szerepelt: „*Külföldön nem számít, hogy Móricz unoka vagyok.*”

A hatvanas évek végére Simon tételesen összefoglalta a zománcozással kapcsolatos tapasztalatait és az alábbi négy pontban fogalmazta meg a maga számára: „1. az olajfestmény erényeinek átültetése a zománccba; 2. a zománc mint anyag sajátos törvényeinek és lehetőségeinek fokozatos felfedezése; 3. az anyag stabilitásának fontossága: a zománc színei nincsenek változásnak kitéve; 4. a harmadik dimenzió feltűnése: a fémbordozónak köszönhetően a felületet domborúan lehet megmunkálni.”⁴ 1968 táján szakított addigi felfogásával is, s az absztrakció felé fordult. Olyan irányt választott, amellyel

erényeinek átültetése volt a zománccba. Lényegében Leonardo da Vincit követte ezzel ekkor, hiszen az ő egyik írásában olvasta azt a javaslatot, hogy a gyorsan öregedő olaj helyett érdemes lenne áttérni a porcelán- és zománccfestésre. Szerencsére ebből az időszakból fennmaradt egy kisméretű alkotása (*Öböl*, 1965), melyet eddig csak egyetlen alkalommal, az 1998-as, a Kecskeméti Képtárban megrendezett, *Kortárs magyar zománccművészet* című kiállításon³ láthatott a nagyközönség.

A kecskeméti gyári mérnökök (Rendetzky János, Polyák Péterné és Szabó Lajos) önzetlen segítségének köszönhetően a laborjaikban végzett művészi kísérletezéseknek hamarosan kézzelfogható eredményei születtek. 1966-tól, külföldre távozásától kezdve már nemcsak a zománc színei voltak fontosak a számára, hanem egyre inkább az anyag belső tulajdonságai is. Az első, külföldön megrendezett kiállítása 1966-ban még elsősorban kecskeméti tapasztalataira épült, és néhány műtől eltekintve arra a 43 zománccmunkára, melyet három hét alatt készített el Genfben. A genfi Galerie 5-ben kiállított figurális, zenei témájú képei a művész elmondása szerint nagy sikert arattak abban a városban, ahol jelentős szerepet töltött be a zománcc-

Blaise Simon:
Cubitra (Szimbiózis) /
Blaise Simon:
Cubitra (Symbiosis)
[1986] *fá,*
zománcozott vörösréz
/ wood, enamelled
copper [44x38 cm]

Blaise Simon: Golyó /
Blaise Simon: Globe
[2001]
zománcozott acéllemez
(Kecskeméti Katona
József Múzeum,
Kecskemét) /
enamelled steel plate
(Kecskemét Katona
József Museum,
Kecskemét)
[40x40 cm]

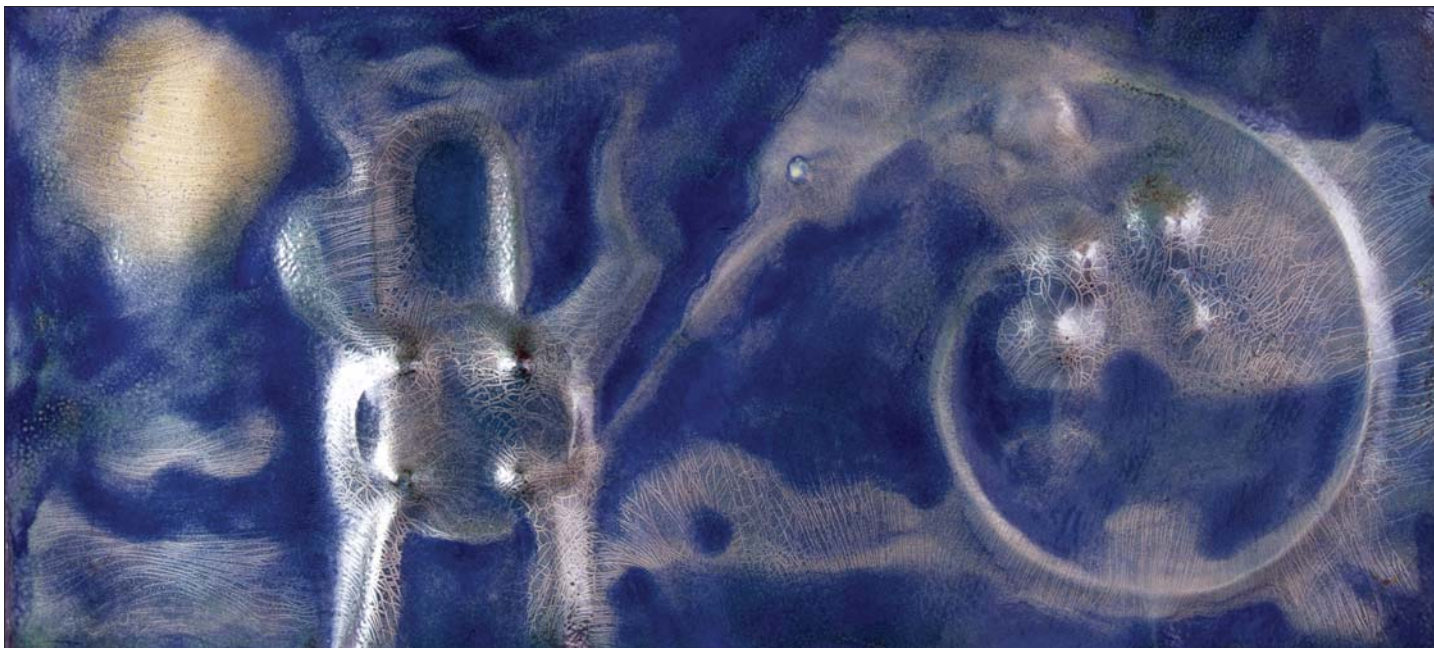
a magyar zománcművészet korabeli itthoni teljesítményei közül a leginkább Lantos Ferenc⁵ és az általa vezetett bonyhádi zománccszimpóziumok (1968– 1973)⁶ tevékenysége rokonítható.

Simon 1971-ben részt vett az I. Limoges-i Nemzetközi Zománcművészeti Biennálén, sőt egyik képét meg is vásárolta a limoges-i múzeum. 1973-ban Pforzheimben egy német üzem ékszertervezője lett. Számos zománctechnikával (például maratásos beágyazott zománc, rekeszománc) próbálkozott ekkoriban, sőt a recipiensek közül az aranyat és az ezüstöt is alkalmazta, azonban az életművén végigtekintve az ő igazi világának egyértelműen a festett zománctól és az ahhoz kapcsolódó különböző eljárásoktól tekinthetjük. A hetvenes évek számos más kiállítási sikere (pl. Párizs, New York, Montreal) és az állandóan folytatott zománckísérletek mellett, azonban az alkotó számára legfontosabb esemény egy ekkortájt Stuttgartban látott retrospektív Miro-kiállítás volt. Kitágul az érdeklődése, még nyitottabbá és szabadabbá válik a viszonya az anyag, a technika, s mindenekeelőtt a műalkotás fogalma iránt, felfedezi a maga számára az „anyag

szellemét”. Egy időre szakít a zománcművészettel. Először absztrakt reliefeket készít acélból, ahol a hajlított formákon megjelenő színek az oxidáció és a galvanizáció eredményei. Az *Assemblages* címen 1975-ben a párizsi La Roue Galériában kiállított, s szintén 1973–1975 között készült művein az új anyagok és technikák felfedezése iránti vágya mellett már megjelenik nála az a formai szigor, amely későbbi zománccos alkotásain is egyre inkább meghatározóvá válik.⁷

1975–1989 közötti seine-et-marne-i korszakát „mikrokozmosz-makrokozmosz” megnevezéssel látta el Simon. Ebben az időszakban meglehetősen heterogén tevékenységet folytat, melyben a belsőépítészeti munkáktól, a sokszorosító grafikán át a szobrászatig és a zománccos művekig mindennel foglalkozott. E korszak leginkább az alkotóra jellemző művei a Cubintra-koncepció jegyében születtek. Az első Cubintra még intuitív módon 1978-ban keletkezett, s Simon először az I. Tokiói Nemzetközi Zománcművészeti Kiállításon állította ki. A kifejezés az alkotó találmánya, melyet a *cube* (kocka) és az *intra* (belső

Blaise Simon:
Zománcrelief (Tengeri élet) / Blaise Simon:
Enamel relief (Sea Life)
[cca. 1972]
*domborított,
zománcozott acél /
embossed, enamelled
steel* [30x65 cm]

Fotó: Blaise Simon

szellemi tér) szavakból állított össze. A zománcművészethez is sorolható változatain a Cubintra egy hatszögű, fából készült forma, ahol a fa erezete, a rendkívül mértékletesen alkalmazott és pontosan elhelyezett zománccos applikációk színei, valamint a mögötte látható fehér fal fény-árnyék játéka együttesen oldják a festészet irányába a szobrászi szigort. 1986-ban születnek meg a legszebb példák, ekkorra válik ugyanis igazán tudatos – matematikai, képzőművészeti módszereket és gondolatokat egyaránt ötvöző – koncepcióvá a Cubintra. Az építészet, a szobrászat és a festészet határmezsgyéjén található művekkel az alkotó a végtelen matematikai variációk lehetőségével élve, a vizuális művészetek eszközei közül a forma és a tér, illetve a fény és az árnyék kölcsönhatását, játékát kutatva szinte tudományos alaposággal. E szikreliefek a magyar művészetben különösen a berlini konstruktivista Péri László 1920-as évekbeli anyagában festett betonreliefjeivel, térkonstrukcióival rokoníthatóak,

de felületkezelésének igényességében Christophe Comentale jogosan említi Étienne Hajdu nevét⁸.

1989-es martinique-i letelepedése után Simon egy időre megint elhagyja a zománccot. A Karib-tenger partján óriási hatással van rá a trópusi táj, a természet európai embernek szokatlan hangsúlyú jelenléte. A kilencvenes években született alkotásain a különleges anyagok (pl. banán, kókusz, bambusznád) felhasználásával készült festményei, plasztikai mellett síkban, rajzosan megfogalmazott bronzszobrokat is készít, melyek machetét követő alapformáján emberi arcok tűnnek fel.

1998-ban költözött vissza Franciaországba, annak is a déli részébe, Brignoles-ba. 1999 elején kezd el újra zománcozni, még hozzá Kecskeméten, a Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhelyben, majd ezzel párhuzamosan, több nyáron keresztül a Tűz-zománcművészek Magyar Társasága által szervezett workshopokon a budafoki zománccsarnokban (itt akár 1x1 méteres recipienseken is), illetve a kecskeméti Alkotóházban. Magyarországon készült művei elsősorban a korábbi Cubintra technikai téren egyszerűsége törekvő folytatásai (mindamelllett az emberi arc, a madár és más szimbólumok, illetve ezek metamorfózisai is megjelennek). Ezúttal már teljesen síkban, feketére alapozott acéllemezekre felhordott, s maximum kétszer beégetett opak festőzománccal dolgozik. A kozmikus tér hatását a recipiensre rendkívül vékony rétegben fújt zománc adja: „*egy furcsa, derengő atmoszféra látványa jön létre. Ez olyan, mint amikor a zongorista alig érinti a billentyűket...*”⁹.

Technikailag és részben ikonográfiailag is külön vonulatot képeznek a 2000-ben született *Szerzetesek*, melyeken a bronzszobrászat és a zománc sajátos szintézisét valósítja meg, s egy ősi szerszámmal, a kapával köszönti a millenniumot, s egyben a kétezer éves kereszténységet. „*A nomád társadalom szimbóluma a kard (machete), míg a gyűjtögető élet után megszülető a szerzetesek által használt, földművelő társadalomra jellemző szerszám, a kapa.*” A kapa egyben „mágikus maszka”, emberi arc is, felhasználva, felerősítve a szerszámokkal kapcsolatos antropomorf elképzeléseket. Az ötletet a brignoles-i vásárban meglátott, aztán megvett régi, ócska kapák adták. Bronzszoborrá alakításuk so-

Blaise Simon:
Szerzetes II. /
Blaise Simon: Monk, II
 [2000] fa, bronz,
 zománcozott vörösréz
 (Kecskeméti Katona
 József Múzeum,
 Kecskemét) / wood,
 bronze, enamelled
 copper (Kecskemét
 Katona József
 Museum, Kecskemét)
 [48x38,5 cm]

rán viaszmintát készített róluk, melyeken egyfajta művészi „jelerősítőként” a szerszám hibáinak, sérüléseinek még nagyobb hangsúlyt adott. Ehhez társul e kapareliefek mögött a különféle színű – a kompresszor segítségével atomnyi pontokra felbontva felvitt – transzparens zománcsal borított háttér, mellyel a „bizánci ortodox templomok színhangulatát”¹⁰ kívánta megidézni. A teljes sorozat bemutatója még a készítése évében, stílszerűen egy lakóhelyéhez közeli középkori kolostorban, az Abbaye de La Celle szakrális terében volt.

Az elmúlt fél évszázad során 22 országban megfordult művész a 21. század beköszöntével sem mondott le a vándorlásról, az új dolgok felfedezéséről. Örökös útkeresőként 2002–2009 között például Indiában töltött el több alkalommal is néhány hónapot. Újdelhi-

ben és Punében M. K. Puri és Ann Delorme indiai festő- és szobrászművészekkel dolgozott és állított ki együtt, s a leginkább a vörösrézlemez-domborítás, a szabadban, nyílt tűzön beégetett zománc és az eredetileg bronznál alkalmazott patinázás szintézisével kísérletezett. Művein korábbi motívumai mellett ekkoriban jelenik meg a szanszkrit „OM” jele, mely korábbi táncoló figuráinak indiai „olvasata”.

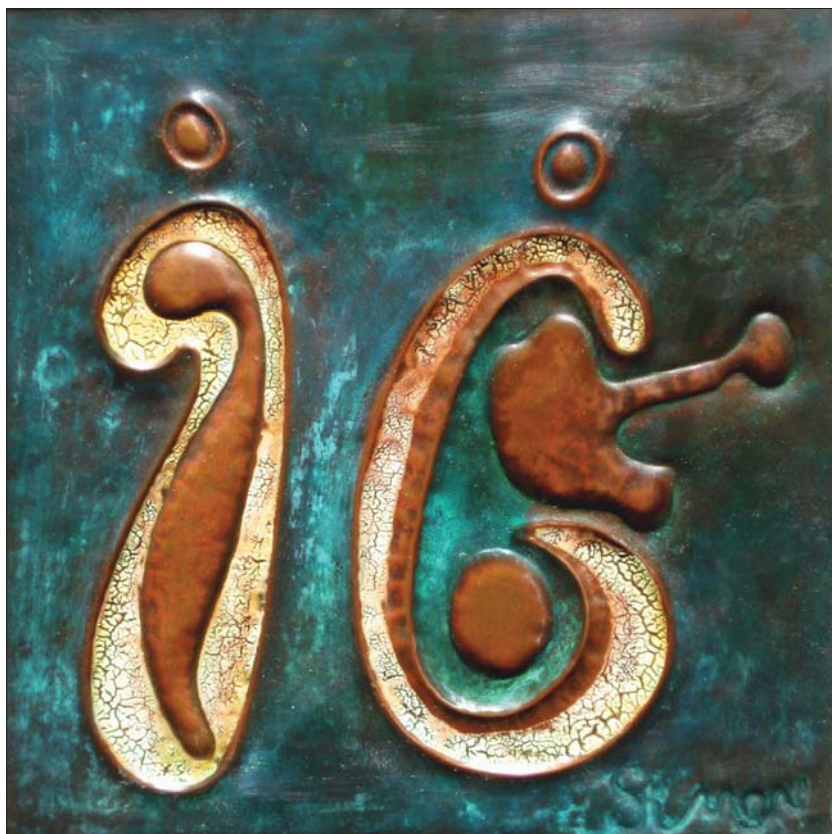
Bár egyre nehezebben, de a 75 éves művész továbbra is az ars poeticája szerint alkot: *„A szellem megtestesülése az anyag – ezt szeretném éreztetni [...] Az én «munkám» főként abból áll, hogy hagyom magam, és nem állok ellen a létezni akaró anyag hívásának. [...] Az anyag követelőző, igényeit csak újabb és újabb technikákkal tudjuk kielégíteni.”*¹¹

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
művészettörténész

Jegyzetek

1. Elhangzott: „Csendben forog a fény...” II. Jánosi Antal filmje Blaise Simonról. Magyar Televízió, 2000.
2. A későbbiekben külön nem jelzett idézetek forrása a szerző 1999. március 20-án és 24-én Simon Balázssal készített és videóra rögzített riportja.
3. Lásd róla: ifj. Gyergyádesz László: Kortárs magyar zománcművészet. Kecskeméti Képtár (Cifrapalota), 1998. március 21–április 26. *Magyar Iparművészet*, 1998/2. 2–19.
4. *Blaise Simon. Itinéraire*. Életmű-katalógus. Szerk. Blaise Simon. Brignoles, 1998. 11.
5. Ifj. Gyergyádesz László: *Félszakadt profécia. Lantos Ferenc zománcművészeti alkotásai 1967–1976*. Kecskemét, 2006.
6. Lásd róla pl.: ifj. Gyergyádesz László: „...a teremtés folyamatának újra átélése”. Vázlat a kortárs magyar zománcművészet elmúlt négy évtizedéről. In: *Tűzzománcművészek Magyar Társasága 1997–2007*. Szerk. ifj. Gyergyádesz László. Kecskemét, 2007. 5–6.; ifj. Gyergyádesz László: Zománc-gyár-ipar-képzőművészet. A budafoki zománcgyári szimpóziumokról a Tűzzománcművészek Magyar Társasága kiállítása ürügyén. *Magyar Iparművészet*, 2011/1. 25–26.
7. A művész életművéről, egyes korszakairól lásd: ifj. Gyergyádesz László: *Blaise Simon*. Kecskemét, 2003; Kolos Réka: *Tér-idő. Blaise Simon Balázs regényalbuma*. Budapest, 2011.
8. Christophe Comentale elemzését idézi: *Blaise Simon. Itinéraire*. I. m. 24.
9. A művész szavait idézi: Kolos Réka: i. m. 126.
10. Kolos Réka: i. m. 131.
11. Blaise Simon: A szellem és az anyag. In: *Blaise Simon*. India. (é. n.)

Blaise Simon: Figurák / Blaise Simon: Figures
[2007] domborított,
zománcozott és
patinázott vörösréz /
embossed, enamelled
and patinated copper
[30x30 cm]

Fotó: Blaise Simon